

VIÐMERKINGAR

Vísið tykkum sum politikarar!

Løgmaður tykist inkonsekventur, tá tað kemur til viðgerð av landstýrismonnum. Hann hevur fyrr drálað, tá fólkaflokslandstýrismenn hava verið í ivasomum støðum, og nú endurtekur hetta seg við Jørgeni Niclasen. Hann er annars rættiliga kvikur at geva ábreiðslur til tjóðveldislandstýrismenn, og var til reiðar at koyra Signar á Brúnni frá, um hesin ikki sjálvur segði seg úr starvi. Her skal tó leggjast afturat, at Signar á Brúnni ikki fekk stórvegis stuðul frá egnari floksleiðslu, serstakliga ikki, tá flokkurin skuldi seta mannin aftur í sessin.

Nú fyriliggur ein kanning, ið kanska ikki er framúr góð, sambært onkrum lögfrøðingi, men Løgtingið hevur biðið um hana, og Løgtingið eigur at viðgera tað, sum fyriliggur. Føroyskir politikarar skulu ikki goyma seg aftanfyri kanning av kanningum av kanningum út í tað óendaliga. Hevur Løgtingið politiskt álit á Jørgen Niclasen? Umsitur hann í tráð við Løgtingsins vilja? Er svarið nei, so kunnu teir velja at geva honum eina átalu ella koyra hann frá. Er svarið ja, so heldur hann fram, men so er tað ein politisk avgerð tikin eftir, at Løgtingið hevur viðgjørt kanningina, ið tað sjálvt hevur biðið um.

Løgtingið kann ikki biðja um eina kanning, og so lata vera við at viðgera tað, ið fyriliggur. Tá hetta er sagt, so er spurningurin um Løgtingið ikki átti at havt egðið fólk, ið konsekvant kannaði umsitingina. Sum er hava vit ein alt ov stóran ójavna millum lögtingsumsitingina og miðfyrstingina. Miðfyrstingin er alt ov stór í vavi, meðan lögtingsumsitingin helst er eitt vet ov lítil.

Ein kanning er ikki ein dómur. Skulu avleiðingar vera av skeivari umsiting í landstýrinum, so er tað Løgtingið, ið skal avgera, hvat avleiðingarnar skulu vera. Tað vildi ikki verið rætt, um onkur tilfeldigur lögfrøðingur uttanum dómsvaldið skuldi fingið tað vald at komið við einari bindandi tilráðing um hvat skal henda við einum landstýrismanni. Vil løgtingið geva ein sokallaða "nos", so mugu vit góðtaka tað. Vil Løgtingið koyra ein landstýrismann frá, ja so góðtaka vit eisini tað.

Fólk mugu minnast til, at skeiv umsiting altíð fer at koma fyri, har nakað verður gjørt til nyttu. Feilir koma fyri í øllum stjórnum, uttan at ministarar neyðvendigvis skulu frá hvørja ferð. Eingin er feilfríur, heldur ikki ministarar. Spurningurin er í hvørjum einstøkum føri, um feilurin er serliga grovur, var gjordur við vilja, móti tilráðing o.s.fr. Her eru tað Løgtingslimir skulu visa seg sum politikarar og avgera avleiðingarnar í hvørjum einstøkum føri og skapa eina skilagóða siðenju. Andstöðan hevur ikki álit á Jørgen Niclasen og vil reisa misálit. Hetta er ein greið útmelding. Vilja samgongulimir ikki hetta, ja so hava teir álit á Jørgen Niclasen, og eigur so veljarin at hava hetta í huga til næsta val – serliga Tjóðveldisveljarar, ið hava svøgt mangan beiska bitan frá Fólkaflokkinum við annulleraðum fólkaatkvøðum, skipasanering o.s.fr.

Sosialurin

Sosialurin

Sosialurin
Stovnaður: 1927
Ábyrgdarblaðstjóri: Jan Müller
jan@sosialurin.fo
Blaðstjóri: Eiríkur Lindenskov
eirikur@sosialurin.fo
Figgjarleiðari: Jákup Mørk
jakup@sosialurin.fo
Marknaðardeild: lysing@sosialurin.fo
Jonhard Hammer jonhard@sosialurin.fo
Finnbjørg Nattestad
finnbjorg@sosialurin.fo
Durita Simonsen durita@sosialurin.fo

Jógvan við Keldu løgtingsmaður

Nú tikið hevur verið saman um farna árið og sett hevur verið út í kortið í samband við komandi tíðir, hava áhugaverdar útsagnir verið á lofti bæði av leikum og lærdum, av vinnulivsfolki, alment settum og bókligum skúlaðum fólki annars.

Í hesum sambandi ger Hermann Oskarsson, formaður í Búskaparráðnum, áhugaverdar viðmerk-ingar í Sosialinum 4. januar og í Dimmalætting 7. januar ár, sum visa á almenna og pri-vata útboðið av arbeiðs-tímum, um avlagandi ávirkanina danski blokk-stuðulin hevur á føroyska samfelagið og hesin saman við økta almenna sektorin-um gevur ein ov hogan framleiðslukostna á okkara fram-leiðsluvirkjum, sum aftur hevur skatta- og avgjaldshækkingar við sær.

Hóast bæði áhugavera og tíðum humoristiska upp-seting, er einki serligt nýtt í greinini.

Ávisu politikararnir fóru skeivur – reiðarin og fiskimaðurin høvdu rætt
Tað er meiri enn 30 ár síð-ani okkara langfaraskip vórðu sett uttan fyri fiski-mørk í londum, sum tey høvdu troytt fiskigrunnar bæði í 40 og 50 ár.

Ikki var sjáldan at hoyra frá ávisum politiskum flokki, at Føroyar uttan nakað, kundu liva væl av tilfeinginum sum fanst á føroysku grunnunum. – Her fór hann skeivur.

Hinvegin søgdu bæði fiskimenn og reiðarar, at tað var ógjørligt. Hinvegin skuldu vit í eini neyðstöðu verið noyddir at roynt tað, skuldi okkara samfelag umskipast munandi.

Vit vistu longu tá á, at vit

sigldu vandasjógv, og neyð-ugt var, at vøksturin í al-menna sektorinum steðg-aði.

Hetta var júst í teimum døgum, har ávisur partur av okkara fólki sá nakað í planbúskapi. Tað gekk jú fint í Sovjet og í londunum eystanfyri. Londini vestan fyri høvdu bara ikki funnið út av, hvussu besta leiðin varð gongd.

Hvør steðgar ávisari gongd

Ofra er torført at steðga eini gongd. Fyri kortum las eg nøkur haggtøl úr Svøríki, sum m.a. vistu, at í heili 70 ár – frá 1926 til 1996 - vórðu royndir gjordar at steðga muninum millum rík og fátøk. Úrslitið var, at munurin øktist so gott sum øll árinu, tað sama um vinstra- ella høgrastjórnrir sótu.

– Tey flestu árinu sat ein javnaðarstjórn.

Tiverri mugu vit í dag ásanna skeivleikan í, heldur enn at minka og umskipa almenna sektorinum, varð samtykt, at føroyski lands-kassin skuldi lata studning til fiskiflotan og fiskimenn. Hetta var jú so nógv lættari, enn veruliga at verða

noyddur at steðga almenna sektorinum at økjast og taka tær torføru avgerðir at umskipa hann, sum átti at verðið gjørt.

Tvinnir vóru kostirnir í at velja, antin at minka al-menna sektorin, ella leggja stuðul úr landskassanum til okkara berandi vinnu, so hon ikki fór av knóranum. – Ja, hetta varð tá populert kallað "afturbering".

Ólátað skrivning
Vit minnast til skrivningina tá, at **"Fólkaflaksreiðarar nú gjørdu sær dælt av stuðli til fiskivinnuna"**.

Nú veit eg ikki um bara Fólkaflokkurin átti reiðarar og fiskivinnuna sum heild, men hetta var óvanliga ólátað og ljót skrivning. Allir partar víta, at her vóru bert hesir tvinnu kostirnir, tí fyri hvørja krónu almennni sektorurin dyrkaði, virkaði hetta meiri enn dupult uppá lutfallið millum privat og alment, tí berandi vinnan skuldi gjalda í síðsta enda.

– Hetta er ikki nakar vit-skapur.

Veruleikin var, at tá skip-ini komu heim á heimligu grunnarnar, gjørdust hesir ov trongir, og ov lítið varð til hvønn. – Tað visti seg eisini við, at okkara lang-faraskip sum vórðu eftir, kundu fyri tað mesta virka stuðulsleys, burtur sæð frá nøkrum fám.

Stóðan ídag visir tað sama bert í øðrum hami. Tí er umráðandi, at vit sam-stundis sum vit mugu halda aftur í almenna rakstrinum, kunnu fegnast um skatta-lættan, sum núsitandi sam-gonga leggur fyri løgtingið fyri í ár og í komandi árum. Hetta fer at vera við til at geva okkum eitt betri kappingarføri og sjálvsagt eina størri nettolønar-út-gjalding, sum aftur gevur samfelagsborgarum okkara lættari livsmøguleikar.

Tó verið eg noyddur at skoyta upp í, at tað seinastu árinu er farin ein alt ov stór og støðug hækking fram av fyrisitingini og rakstri annars. – Men hetta rætt-visger ikki veruleikan – tvørturímóti.

Kanska eina greiðari mynd

Tað sum kanska restar í beinraknu greinini hjá Hermanni Oskarssyni er ein greiðari mynd av, at hvørja ferð ein flytur úr privatu vinnuni yvir í almennu, virkar hetta meiri enn dupult og tá kann tað bert greiðast við eini skatta- ella avgjaldshækk-an, sum ikki er gongd leið longur. Annars ber hetta bert uppi við einum dygg-um búskaparvøkstri hvørt ár – og tað verður ikki og tað kann eisini verða við til at skaða samfelagið við øktum rakstri.

Besta og helst einasta gongda leiðin er at økja privatu vinnuna við betr-aðum vinnumøguleikum og samstundis ikki at økja almenna raksturin.

VIÐMERKINGAR

Eingin yvir og eingin undir liðuni á Løgtinginum?

Kjartan Kristiansen

Trýbýtta valds-skipanin

Í 1959 gav Føroya løgting seg undir, at so týðandi mál sum NATO-útbyggingin varð avgreitt av landsstýr-inum, uttan at løgtingið hevði fingið høvi til at siga sína hugsan, áðrenn byggi-loyvi og sáttmáli vórðu gjord.

Mangt er helst broytt sið-an tá, og hendingin í 1959 vikar ikki við grundsetn-ingin í tí fólkaræði, vit stremba imóti; nevniliga at løgtingið hevur lóggevandi valdið, landsstýrið hevur útinnandi valdið, meðan dómsvaldið liggur hjá dóm-stólunum.

Í Føroyum og Danmark er útinnandi valdið veikari enn t.d. í USA, har tað eis-ini er valt beinleiðis av fólkinum. Hjá okkum og í Danmark hevur heldur ikki dómsvaldið havt tann fólkaræðisliga týdning, sum tað hevur og hevur havt í USA. (At lógir og kunngerðir hjá okkum hava verið so illa orðaðar og mótsigandi, at dómsvaldið ikki hevur kunna dømt eftir teimum, hevur einki við fólkaræði at gera; er bert dómur yvir tvørrandi pro-fessionalismu.)

Sjálvt um vit kunnu vera samd um, at *eingin er yvir Løgtinginum*, so er tað ikki fólkaræðisliga rætt, at *eingin er undir liðuni á Løgtinginum*. Tað er júst valdsjavnbytið millum hesi trý vald, ið tryggjar, at einki av valdunum gerst einaráð-andi. Úrslitið av tí gongd, sum er frágreidd framman-fyri, er í Føroyum og Dan-mark vorðin tann, at vit

hava fingið eitt slag av lög-tingsdiktaturi.

Tað ber ikki til við lóg at skapa eitt nýtt samfelag. Lógin er ritað av støðugt afturvendandi gjárðog-unum. Vanar og siðir geva lóginar - ikki ovugt'

Alexis de Tocqueville, franskur heimsspekingur, 1805 - 1859, hevur sagt hesi orðini. Hann gav í kendu bók síni, Democracy in America, eina gjølla og vælgreinaða lýsning av fólkaræðinum í USA, og hann er framvegis tann, ið amerikumennt venda aftur til, tá fólkaræðisligir spurn-ingar eru uppi, ikki Mon-tesquieu.

Sannleikan í orðunum hava fleiri lond ásannað. Grefligasta dømið er Sov-jettiska republikkin, har "nýggja", lóggivna sam-felagið fall saman í áttati-árunum, nakað um somu tíð, sum okkara "lóggivna" samfelag fór fyri bakka.

Samfelagini fóru ikki fyri bakka, av tí at ideo-logiin var skeiv. Tey fóru fyri bakka, tí teir ráðandi - annaðhvørt teir sótu sum einavaldsharrar ella við valdinum í løgtinginum - vildu lóggeva skapanina av einum nýggjum, betri sam-felag út frá einari ideologi, ið ikki bygd í síðir og van-ar í fólkinum.

Sum ikki einaferð mis-skiltu politikararnir sína uppgávu, nevniliga at *orða í lóg teir vanar og siðir, ið fólkið í stórum er samt um,*

og á ein slikan hátt, at rettindini hjá møguligum minnilutum at halda við sínar vanar og siðir ikki verða skerd, uttan so at hesir eru til veruligan skaða fyri onnur.

At broyta hugsunarháttin hjá fólkinum við at bera fram ideologiir og at visa á, at lógir eru til ógagns fyri samfelagið ella partar av samfelagnum, er uppgávan hjá listarfólki, rithøvund-um, prestum, visindafólki og lögfrøðingum, avgjørt ikki hjá politikarum. Teirra

uppgáva og teirra styrki er at fata og duga at orða tær hugsanir um rættleika og siðalag, sum fólkið tykist vera samt um.

Uppgáva politikaranna er sostatt at staðfesta - ikki at bróta upp úr nýggjum - og avgjørt ikki við lóggávu at broyta siðir, vanar og van-liga rættarfatan fólksins. (Fiskivinnupolitikkurin hjá ES og kvotulóggávan í 1993 eru hjá okkum mill-um dómini um misneydnaða lóggeving av einum nýggi-um samfelag.)

Fólkaræði uttan virð-ing fyri lóg og skili skapar lógloysi og fremur einaveldi

Í 1898 fekk spanska stør-veldið endaliga monubrest-in, tá tað tapti kríggið imóti USA, ið tók Filippinurnar, Puerto Rico og Guam,

meðan Cuba gjørdist frælst. Sjálvt um Spania enn var eitt slag av kongsveldi, so var tað lóggávutingið - Cortes - sum ráddi uttan at hava veruligt og sterkt út-innandi vald og dómsvald at skifta valdið við. Úrslitið gjørdist hvarlivi, tí lógir vórðu givnar í eyst og í vest, uttan samanhang. Úr-slitið við hermannaecina-veldið, fyrst við tí hjá Primo de Rivera í 1920-unum og seinni við Franco og spanska borgarakrignum í 1930-árunum kenna vit.

Tann gongd, vit siggja við lögtingseinaveldi í Fø-oyum, er tibatur enn stutt komin, men hon er kortini hættislig fyri menningina av einum føroyskum fólka-ræði. Tann stabilitetur, sum var eitt av aðalmálunum í vinnupolitikkinum, sum løgtingið í seinastu tingsetu so staðlīga tók undir við, er við nýggja løgtinginum mestsum gjordur til ein bý í Russlandi.

Nýggju og í veruligum politikki at kalla óroyndu politikararnir hava funnið saman um at fremja ideologiskar hugsanir, sum

ikki skapa stabilitet men misálit á, hvat tað næsta verður. Teir tykjast ikki hava somu ideologiir, men hava eftir øllum at døma funnið saman um at fremja lóggávu við brotum úr hvør sínari ideologi.

Landsstýrið sum útinn-andi myndugleikin er settur til viks av nýggja løgtingin-um, ið nú eisini vil hava hetta vald. Styrkta umsit-ingin hjá løgtinginum tyk-ist spæla við í hesum fólka-ræðisliga hættisliga spæli,

sum í roynd og veru førir løgtingið aftur til at vera eina amtskommunalu um-siting og ikki veruligt lög-ting, ið hvussu so er bendir einki á, at serkøna umsiting lögtingsins hevur roynt at ávirka løgtingið at halda seg til sin leiklut.

Var tað so av illum ein nýggj hernaðarútbýgging, sum útinnandi valdið ætlaði at fremja uttan at leggja málið fyri løgtingið, so var gongdin skiljandi. Og hevði landsstýrið uttanum løgtingið roynt at stýrt við fyribils figgjarlógum, sum Estrup á sinni, var orsök hjá løgtinginum at gjørt vart við sína uppgávu.

Men at gera vart við sitt vald í viðgerðini av einari vanligari figgjarlóg, sum eitt nývalt løgting hevur álagt sínum egna valda lög-manni at leggja fram eftir tógvar samgongusamráð-ingar, gevur als onga mein-ing. Tað kann ikki annað enn fáa vinnuliv og vanlig fólk at missa álitii á lög-tingi og landsins myndug-leikum.

Tí hvør kann trúgva upp á og leggja ætlanir eftir tí, sum útinnandi valdið í landsstýrið - sigur vera rætt og ætlanir fyri framtíðina?

Tá hvør avgerð eins væl kann útsetast, til málið av einhvøjrari orsök fyrst er komið á løgtingsborð, kemur stígur í ílogur og tillag-ing vinnunar til framtíðar krøv. Hon skal jú eisini liva dagin í morgin, og hvat sigur meirilutin í løgtingin-

um tá?

Og hvør trýr, at dóms-valdið kann byggja upp nakað vald og nakra leið-reglu í tulking av lógum, tá løgtingið kann broyta lógargrundarlagið frá degi til dags eftir egnum ideo-logiskum hugsanum og utt-an samband við afturvend-andi gjárðagarnar hjá fól-kinum í landinum?

Nei! Her stendur ikki væl til.

ES! Ja, tað er rætt, at meirilutin í figgjarnevndini uttan nakra fráboðan og serliga grundgeving eins og smyril fór í staraflokk og skerdi játtanina hjá Menn-ingarstovuni við 500.000 kr. Sum tænastustovnur hjá Vinnumálaráðnum at fremja vinnupolitikk lands-ins mugu vit loyalt ganga undir hesa fráboðan lög-tingsins og laga okkara virkseimi eftir hesum. Hetta er sum so einki vandamál fyri fólkaræðið í Føroyum. ***Vandamálið fyri fólkaræðið er, at stovnar undir útinn-andi valdinum umvegis fáa boð um, at teir eiga ikki at lata framløgu fyri figgjar-nevndina um framtíðar tænastu til sitt ráð, men eiga sjálvir at venda sær til meirilutan í figgjarnevnd-ini - Óla Breckmann, Kára P. Højgaard, Torbjørn Jacobsen og Kristinu Háfoss, so leingi tað varir - at tryggja sær, at ikki ov tilvildarligar broytingar henda og kanska fáa størri játtan.*** Slík mannagongd sómir seg ikki í einum nútíttans fólkaræði, bert kanska í gomlum sóknar-stýrum.

¹ It is not possible to legislate the creation of a new society. The law is written by the perpetual yesterdays. Manners and customs give the laws not the converse.

Trúðvirðið hjá Fólkaflokkinum

Ása Olsen

Nú vit hava sett lógina um ábyrgd landsstýrismanna í gildi í Føroyum, so er tað at undrast yvir, hvussu hend-an lóg verður umsitin, nú tað er ein landsstýrismaður hjá Fólkaflokkinum, ið verður raktur.

Ikki hevur løgmaður nýtt langa tíð at umhugsa seg, tá

samgonguflokkunum.

At Fólkaflokkurin enn tá roynir at seta spurnarteking við kanningina hjá Turid D. Hentze, og leggur tað út sum, at hendan kanning bert er hennara tulking av málinum, er átalu vert.

Turid D. Hentze hevur sum øllum kunnugt verið forkvinna í Javnstöðu-nevndini í fleiri ár, og eigur

tað hevur snú seg um landsstýrisfólk hjá hinum

Blaðið verður prentað mánadag-friggjadag klokkan 14⁰⁰